

Tete Montoliu: el relleu impossible

Tete Montoliu va morir, el passat 24 d'agost, en un dels moments més dolços de la seva trajectòria. La recerca constant de la perfecció juntament amb el seu talent natural van fer del pianista català, sens dubte, un dels més grans músics que ha donat aquest país.

La mort de Tete Montoliu, el passat 24 d'agost a conseqüència d'un càncer de pulmó, no tan sols ens ha deixat orfes del més gran músic de jazz del país sinó que ha posat al descobert un tron sense successió possible, almenys a mig termini. La grandesa del pianista català en el terreny del jazz tan sols pot ser comparable –sense moure'ns de l'estat espanyol– a la que llueixen o han lluitat músics com Paco de Lucía a la guitarra flamenca, Andrés Segovia a la guitarra clàssica o Pau Casals al violoncel. Per tant, no ha de significar cap desmèrit per a ningú la constatació que la diferència entre Tete Montoliu i la resta de músics de les més diverses generacions de jazz del nostre país era absoluta, quan no abismal.

Tan sols aquesta dada ja dóna per fet que buscar un relleu o un successor és una feina ja no impossible sinó del tot inútil. Això no significa, en absolut, que amb la desaparició de Tete s'hagi esborrat el jazz del mapa català, però sí que ha perdut una d'aquelles referències que únicament el pas del anys i la maduració de joves talents aconseguen crear de nou.

Entre la pedrera de pianistes vinculats d'una forma o altra al jazz no falten noms de qualitat com els joves Albert Bover i Ignasi Terraza –aquest últim, potser el més proper a Tete pel seu domini del swing–. El compositor i teclista Joan Albert Amargós, l'eclèctic Agustí Fernández i l'imprevisible Carles Santos són altres dignes portaveus de l'esperit creatiu musical de qua-

litat i amb altes dosis de llibertat personal que continua viu al país. Com també ho és el pianista gadità Chano Domínguez amb la seva barreja d'aires flamencs i la influència del Chick Corea de les millors èpoques. Però, tanmateix, tots ells saben que a Tete Montoliu se li havia de donar de menjar a part.

Aquell nen que va néixer cec al

Músics com Dizzy Gillespie o Lionel Hampton no dubtaven a qualificar Tete com el millor pianista de jazz europeu.

carrer Muntaner de Barcelona, fill de pare músic i de mare afeccionada al jazz, i que als quatre anys ja despuntava com a nen prodigi al piano, és també fill d'una època –com totes– irreplicable en què per formar-se en la música que li agradava va saber estar on calia quan calia.

Es va guanyar el respecte i l'admiració dels més grans del gènere i gairebé amb tots ells va compartir escenari i sovint hi va compartir una estreta amistat, com va ser el cas del saxofonista Dexter Gordon. Només una mala passada del

destí li va impedir completar la llista d'il·lustres col·laboracions quan unes inoportunes angines no li van permetre desplaçar-se a París on havia de tocar amb el gran Charlie Parker. Pocs mesos després la trobada ja seria impossible a causa de la mort prematura del saxofonista nord-americà que va portar el jazz al llenguatge en què Tete sempre es va expressar, el bebop.

Des de Lionel Hampton fins a Dizzy Gillespie, passant per Ron Carter, Art Farmer, Roland Kirk, Archie Shepp i altres músics també irreplicables consideraven Tete Montoliu el pianista blanc més negre que havia donat el jazz i no dubtaven a qualificar-lo com el millor pianista de jazz del continent europeu.

El secret de Tete Montoliu per arribar a aquestes quotes de consideració, al marge de les seves dots naturals com el talent i una gran sensibilitat, havia estat mantenir les oïdes sempre ben obertes, acostar-se als músics dels quals sabia que podia aprendre alguna cosa i, sobretot, no renunciar mai a la seva personalitat i a la seva manera d'entendre les coses. Això darrer va ser precisament el que li va permetre desmarcar-se de l'estereotip en ús del jazzman europeu, virtuós però poc creïble, i li va atorgar un espai propi, únic i inimitable en l'ampli assortit de pianistes de jazz a escala internacional.

La seva manera d'abocar dins el llenguatge jazzístic tan aviat peces de la música tradicional catalana,

com temes de la música popular brasilera, cançons de Joan Manuel Serrat o d'adaptar al seu estil de frasseig càlid i trepidant temes de John Coltrane o de Thelonius Monk, entre altres grans del gènere, atorgaven una vida pròpia i nova a totes aquelles partitures que tenia enregistrades a la memòria i que articulaven la banda sonora de les seves emocions. El seu afany per tocar cada vegada millor li va sobreviure fins a l'últim moment i el passat, per a ell, mai no va ser un refugi sinó un espai de temps necessari per fer-se el camí que l'acostés a un particular equilibri entre el que sentia i el que volia expressar. Mai no mirava enrere sinó era per constatar que el que feia en el present havia superat en dignitat els seus treballs anteriors i això li permetia convertir aquell passat en una etapa oblidable.

De la mateixa manera que s'avorria amb els clàssics de qual-sevol gènere —li cansaven Louis Armstrong i Sydney Bechet tant com Wagner o Beethoven— tampoc no creia en la utilitat de les escoles de jazz. A partir d'aquesta convicció mai no va exercir com a pedagog ni va mostrar cap mena d'interès per crear escola pròpia. La seva idea que el jazz era una expressió de màxima llibertat —i per això precisament la va escollir— la va portar fins a les últimes conseqüències i això anava lligat amb el convenciment que cap escola no pot crear un músic de jazz sinó que aquest sorgeix a partir d'uns coneixements tècnics elementals i d'una necessitat personal de buscar un llenguatge propi amb el qual necessita expressar tot allò que sent. Capacitat, aquesta última, que ell entenia impossible d'impartir com a assignatura acadèmica sinó que ja havia d'estar incorporada dins la mateixa naturalesa del músic.

La intensitat de les últimes actuacions i també la dels darrers enregistraments —des de l'impressionant *Tete Montoliu interpreta a Serrat hoy* (Discmedi, 1996) fins a l'emocionant *Tete Montoliu en el Teatro Real* (RTVE-Música, 1996)—, quan el mateix artista sentia que la vida se li escapava de les mans, són una clara mostra d'a-

questa recerca constant de la perfecció fins a l'últim moment. La seva lluita per la vida l'empenyia a accelerar el seu repte inherent de superació i la mort, tan natural com injusta, el va anar a trobar en un dels moments més dolços de la seva dilatada i prolífica trajectòria com a músic i com a persona.

L'últim concert al Palau de la Música Catalana, el 21 de març de 1997 —pocs dies abans que complís els 64 anys—, no tant sols serà recordat com el símbol de comiat sinó com un dels millors i més impecables concerts que va oferir el

pianista després de més de cinquanta anys de carrera professional. Tete Montoliu va regalar al seu públic el millor que tenia i va aconseguir mostrar de nou perquè se l'ha de considerar com un dels més grans músics que ha donat mai aquest país. És, per tant, del tot inútil buscar un relleu o un successor quan és feina del pas del temps i de l'arribada de nous valors que sorgeixi una figura d'aquestes característiques que ens il·lumini amb llum pròpia.

Tete Montoliu va fer una de les seves últimes actuacions el passat 13 de juny a la Farga de l'Hospitalet de Llobregat. El marc va ser el del Sopar per la Llengua, organitzat per l'Associació per les Noves Bases de Manresa.

Pere Pons